

економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 4. С. 38–45.
DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.4-7>

Tyshchenko, D.S. (2023). Tsyfrova transformatsiia yak draiver rozvytku ekonomiky. Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka [Digital transformation as a driver of economic development]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka – Digital economy and economic security*, 4, 38–45.
DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.4-7> [in Ukrainian].

Ковалевська Надія Сергіївна, канд. екон. наук, доц., професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, n.kovalevska77@gmail.com.

Kovalevska Nadiia, candidate of economic sciences, Associate professor, Associate professor of the Department of Accounting, Auditing and Taxation of the State Biotechnology University, n.kovalevska77@gmail.com.

Нестеренко Ірина Володимирівна, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, IrinaOnesterenko@gmail.com.

Nesterenko Iryna, candidate of economic sciences, Associate professor, Associate professor of the Department of Accounting, Auditing and Taxation of the State Biotechnology University, IrinaOnesterenko@gmail.com.

Остапенко Роман Миколайович, канд. екон. наук, доц., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету, rm_ostap@ukr.net.

Ostapenko Roman, candidate of economic sciences, Associate professor, Associate professor of the Department of Accounting, Auditing and Taxation of the State Biotechnology University, rm_ostap@ukr.net.

УДК 658.153:658.012.4

DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-394X-2025-37-1-20>

КОНТРОЛЬ ЯК ІНДИКАТОР МІНІМІЗАЦІЇ ВНУТРІШНІХ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-СУБ'ЄКТІВ

Т.А. Наумова, А.З. Тучак

У статті розкрито змістову сутність управлінського внутрішнього контролю, визначено його характерні ознаки і призначення в системі управління діяльністю бізнес-суб'єктів. Виділено основні особливості організації внутрішнього контролю за моделлю COSO і COSO Enterprise Risk Model. Запропоновано модель методологічного інструментарію внутрішнього управлінського контролю. Розроблено інтегровану модель інформаційної системи управління внутрішніми ризиками діяльності бізнес-суб'єктів.

Ключові слова: контроль, управління, внутрішній контроль, управлінський контроль, інформаційна система, методологічний інструментарій, ризики.

CONTROL AS AN INDICATOR OF MINIMIZING INTERNAL RISKS OF BUSINESS ENTITIES

T. Naumova, A. Tuchak

The article reveals the substantive essence of management internal control, defines its characteristic features and purpose in the system of management of business entities. The theoretical aspects of interpretation of management internal control by various scholars are considered and the author's own definition of this category is given. Management internal control should be understood as a systematic process of assessing actual performance results, comparing them with planned (benchmark) indicators with a view to minimizing the risks of business entities' activities and taking measures to eliminate deviations. The author highlights the main features of the organization of internal control according to the COSO model and the COSO Enterprise Risk Model. The COSO model defines internal control as a process carried out by the board of directors, management and other personnel of a company designed to provide "reasonable assurance" regarding the achievement of objectives in such categories as efficiency and productivity of operations, reliability of financial reporting, and compliance with laws and regulations. Risk management is becoming an important task for business entities on the way to their overall sustainable development. Effective risk management helps business entities to minimize possible losses, optimize the use of resources and increase the efficiency of their activities even in the context of a prolonged war. The author proposes a model of methodological tools for internal management control to identify and assess the risks of business entities, which allows identifying, assessing and mitigating the risks associated with the internal processes of business entities to monitor the control environment, identifying factors that have a negative impact on the preparation of financial and management reports so that managers or owners of an enterprise receive balanced, reliable and adequate information. It is proved that risk assessment is a prerequisite for the existence of an internal control system and a key management principle that ensures the efficiency, reliability and safety of an enterprise. An integrated model of an information system for managing internal risks of business entities has been developed, which provides a comprehensive approach to identifying, assessing, monitoring and responding to risks within the internal control system of an enterprise.

Keywords: control, management, internal control, management control, information system, methodological tools, risks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Контроль є невід'ємною складовою успішного управління ризиками діяльності бізнес-суб'єктів задля можливості функціонування підприємства на

безперервній основі. Внутрішній контроль виступає не лише інструментом нагляду, але й елементом, що дозволяє виявляти, оцінювати та знижувати ризики, пов'язані з внутрішніми процесами бізнес-суб'єктів. Його ефективність безпосередньо впливає на стабільність, фінансову безпеку та конкурентоспроможність бізнес-суб'єкта. Відповідальність за виконання цих умов покладається безпосередньо на управлінський персонал, який повинен своєчасно реагувати та виявляти можливі загрози та ідентифікувати фактори, які спричиняють ризики зниження основних фінансових та нефінансових показників господарської діяльності підприємства у майбутньому.

Під час вирішення цієї проблеми важливою стає оцінка ризиків як необхідна умова існування системи внутрішнього контролю, що є ключовим принципом управління, який забезпечує ефективність, надійність і безпеку діяльності підприємства. Очевидно, що оцінка ризиків — не просто формальна процедура, а фундаментальний інструмент управління, що дозволяє побудувати ефективну, гнучку та результативну систему внутрішнього контролю. Без неї система контролю стає "сліпою", нездатною вчасно реагувати на загрози.

Проблема формування ефективного та дієвого інструменту управління ризиками, основним елементом мінімізації яких виступає контроль є новим підходом до формування загального методологічного інструментарію внутрішнього управлінського контролю, а тому потребує наукового обґрунтування концептуальних засад та розробки практичних підходів до її вирішення. Актуальність зазначених проблем зумовлена необхідністю розробки та впровадження на підприємстві загальної концепції управлінського внутрішнього контролю, для мінімізації ризиків діяльності бізнес-суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відправним пунктом становлення вітчизняної моделі обліково-контрольного забезпечення побудови методологічного інструментарію управлінського внутрішнього контролю виступають авторські підходи українських та іноземних учених [1; 2; 3; 4; 5; 6].

На сьогодні існує досить багато різних думок щодо сутності та принципів організації управлінського внутрішнього контролю. Так, Титенко Л.В., Богдан С.В., Мізіренко О.С. дослідили роль управлінського внутрішнього контролю в системі забезпечення економічної безпеки підприємства та надали наступне його визначення «комплекс управлінських заходів, спрямованих на виявлення, ідентифікацію та оцінювання ризику, розроблення методів управління ними, а також засобами та інструментами обліково-аналітичної системи підприємства» [7, с. 1360].

У цьому контексті дослідники [8] зазначають, що «при виборі елементів системи управлінського контролю необхідним є врахування: особливостей господарської діяльності суб'єкта господарювання, типу управління, організаційної структури, наявного людського капіталу, інформаційних запитів адміністративного персоналу та ін., бо їх набір прямо впливає на ефективність системи управлінського контролю».

Повністю погоджуємося із думкою Шевцова І., що «ефективність системи внутрішнього контролю проявляється: в постійному моніторингу контрольних точок (контрольне середовище), виявленні та оцінці ризику (події), реагуванні на ризик (контрольні дії). За результатами розслідування ризику, якщо це необхідно, вноситься удосконалення в систему внутрішнього контролю і/або змінюється бізнес-процес. Також концепція внутрішнього контролю включає в себе моніторинг самої системи внутрішнього контролю, необхідний для визначення її ефективності» [9]. Разом з тим, залишаються недостатньо обґрунтованими, а, отже, потребують поглиблення наукового пошуку важливі питання, пов'язані з оцінкою ризиків як необхідної умовою існування системи внутрішнього контролю. На сьогоднішній день немає однозначного розуміння сутності ризику. Це обумовлено, зокрема, багатогаспектністю цього явища та майже повним ігноруванням його вітчизняним господарським законодавством у реальній економічній практиці та управлінській діяльності. Крім того, «ризик – це двовимірна величина, яка характеризує ймовірність і масштаб втрат, спричинених невизначеністю, що супроводжує діяльність організації» [10, с. 82]. Петрова В.Ф вважає, що «для проведення ефективного комплексного аналізу ризиків діяльності підприємства необхідно зібрати та систематизувати достовірну інформацію про діяльність підприємства, визначити фактори, які істотно впливають на ризик діяльності підприємства; для врахування особливостей різних видів ризиків, використовувати різні методи кількісної оцінки, які слідують з проведення якісного аналізу, беручи до уваги особливості й умови використання якісних і кількісних методів оцінки ризику» [11, с. 148]. Водночас, учені пов'язують виникнення ризику з результатом господарської діяльності підприємства в царині діяльності бізнес-суб'єктів. Зокрема, окремі дослідники наголошують на тому, що ризик може бути позитивним (ризик як можливість) та негативним (ризик як загроза) [12]. «Ризик є наслідком прояву волі особи (чи осіб), у той час як небезпека і загроза є наслідком незалежних від особи (осіб) обставин, впливів чи інших зовнішніх чинників» [13, с.52].

Отримані результати аналізу наукових праць є підґрунтям для створення потужної теоретико-практичної бази для подальшого дослідження актуальних питань, пов'язаних із новими підходами до формування загального методологічного інструментарію управлінського внутрішнього контролю.

Метою статті є розробка організаційно-методичних рекомендацій щодо впровадження методологічного інструментарію управлінського внутрішнього контролю для виявлення та оцінки ризиків діяльності бізнес-суб'єктів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Контроль як функція управління уявляє собою один із ключових етапів управлінського процесу, спрямований на забезпечення досягнення поставлених цілей шляхом моніторингу, оцінки й коригування діяльності організації, підрозділу або окремих працівників.

Управлінський внутрішній контроль є ключовим елементом системи управління підприємством. Його основним завданням є забезпечення досягнення стратегічних і оперативних цілей через спостереження, аналіз і коригування діяльності організації. Ми вважаємо, що серед основних функцій управлінського внутрішнього контролю доречно виділити наступні: підвищення ефективності управління; мотивація персоналу; забезпечення відповідності стандартам якості; мінімізація ризиків; досягнення стратегічних цілей підприємства. Під управлінським внутрішнім контролем слід розуміти систематичний процес оцінювання фактичних результатів діяльності, порівняння їх із запланованими (еталонними) показниками з метою мінімізації ризиків діяльності бізнес-суб'єктів та вжиття заходів для усунення відхилень.

Одним із основних принципів бухгалтерського обліку є принцип безперервності діяльності, який полягає в оцінці активів та зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що «його діяльність триватиме далі» [14, ст. 4; 3, п. 18], тобто невизначений термін, в неосяжному майбутньому.

В МСА 570 (переглянутий) «Безперервність діяльності» зазначено, що згідно з припущенням про безперервність діяльності, як основи для бухгалтерського обліку, фінансова звітність складається на основі припущення, що суб'єкт господарювання є діючим на безперервній основі та продовжуватиме свою діяльність в осяжному майбутньому [15].

Тому, ми вважаємо, що оцінка можливості функціонування підприємства на безперервній основі, яка ґрунтується на методологічних засадах внутрішнього контролю, дозволяє

запропонувати комплексне діагностичне рішення за результатами якого можна чітко ідентифікувати ряд факторів, які здійснюють негативний вплив на підготовку фінансової та управлінської звітності таким чином, щоб керівники або власники підприємства отримували виважену, достовірну та адекватну інформацію.

Однак, існує безліч причин, які заважають управлінському персоналу ідентифікувати деякі негативні сторони ведення фінансово-господарської діяльності, які несуть в собі ризик зниження показників діяльності у майбутньому. Отже, об'єктивним вирішенням цієї проблеми стає оцінка можливих ризиків та існуючих загроз із впровадженням ефективної системи внутрішнього контролю в системі управління підприємства.

Головним завданням управлінського внутрішнього контролю стає необхідність забезпечити своєчасне попередження, виявлення та аналіз можливих ризиків, достовірність даних фінансової і управлінської інформації, дотримання нормативного законодавства і внутрішніх політик і процедур щодо корпоративного управління, ефективне використання ресурсів. Тобто, в нашому розумінні саме ефективно організована система управлінського внутрішнього контролю покликана мінімізувати можливу наявність саме внутрішніх ризиків, пов'язаних із діяльністю самого підприємства. Управління ризиками господарської діяльності є важливою складовою управління бізнес-процесами підприємства.

Для удосконалення управління внутрішніми ризиками необхідно забезпечити ефективність системи внутрішнього контролю за всіма бізнес-процесами, а також гарантувати достовірність даних фінансової та нефінансової звітності підприємства. При цьому кожен із учасників бізнес-суб'єктів може обрати свою політику моніторингу виконання належного контролю аби досягти основної стратегічної мети - існування у майбутньому та отримання конкурентних позицій на ринку.

На підставі проведеного дослідження документів щодо внутрішнього контролю за господарською діяльністю, нами проаналізована спільна робота команди аудиторів, менеджерів, бухгалтерів та інженерно-технічних фахівців на міжнародному рівні, якими створені та запропоновані наступні види методичного інструментарію:

– стандарт «Цілі контролю у використанні інформаційних технологій» (COBIT – the Information Systems Audit and Control Foundation's Control Objectives for Information and Related Technology), що забезпечує вирішення питань про відповідність застосовуваних інформаційних технологій наявним бізнес-процесам і є основою для

створення загальних правил надійності та механізму контролю за ефективністю використання інформаційних систем [16];

– документ «Внутрішній контроль: інтегрований підхід» (COSO – the Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission’s Internal control – Integrated Framework) містить основні принципи організації системи внутрішнього контролю в компанії та є верхньорівневим керівництвом для її створення та вдосконалення [17];

– документ «Контроль і аудит систем» (SAC – the Institute of Internal Auditors Research Foundation’s Systems Auditability and Control) пропонує підтримку внутрішнім аудиторам у питаннях контролю аудиту інформаційних систем і становить інтерес щодо впровадження їх у діяльність сільськогосподарських виробничих кооперативів [18].

За моделлю COSO Internal Control-Integrated Framework система внутрішнього контролю складається з п’яти взаємопов’язаних компонентів, кожний з яких стосується бізнес-цілей (стратегічні, операційні, цілі звітності та відповідності вимогам чинного законодавства) [17]:

- контрольне середовище (Control Environment);
- система виявлення та оцінювання ризиків (Risk Assessment);
- контрольні процедури (Control Activities);
- інформаційне середовище та система комунікацій (Information and Communications);
- моніторинг (Monitoring).

Модель COSO визначає внутрішній контроль як процес, здійснюваний радою директорів, менеджментом та іншим персоналом компанії, призначений для забезпечення «належної впевненості» щодо досягнення цілей в таких категоріях, як ефективність та продуктивність операцій, надійність фінансової звітності, дотримання законів [17].

Отже, модель методологічного інструментарію внутрішнього управлінського контролю для виявлення та оцінки ризиків діяльності бізнес-суб’єктів передбачає структурований підхід до виявлення, аналізу, оцінки та моніторингу ризиків у межах системи внутрішнього контролю підприємства. Нижче нами представлено узагальнену концептуальну модель, яка може бути адаптована під специфіку конкретного бізнесу (табл.1).

Таким чином, управління ризиками стає важливим завданням суб’єктів бізнесу на шляху до їх сталого розвитку в цілому. Ефективне управління ризиками допомагає бізнес-суб’єктам досягти мінімізації можливих втрат, оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність своєї діяльності навіть в умовах довготривалої війни. Особливо це впливає на процес просування та доставки, бо відбувається блокування транспортних маршрутів, знищення інфраструктури, що в свою чергу впливає на витрати і як наслідок на фінансові результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Таблиця 1 – Модель методологічного інструментарію внутрішнього управлінського контролю для виявлення та оцінки ризиків діяльності бізнес-суб'єктів

Параметри інструментарію	Загальна характеристика
1	2
Сутність управлінського внутрішнього контролю	Невід'ємна частина загальної системи управління, яка спрямована на досягнення стратегічних і оперативних цілей організації шляхом постійного спостереження, оцінки та вдосконалення діяльності
Види	<p><i>За часом здійснення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Попередній контроль — до початку виконання робіт (перевірка кваліфікації, ресурсного забезпечення); - Поточний (оперативний) контроль — у процесі виконання (моніторинг діяльності, коригування); - Завершальний (підсумковий) контроль — після завершення дій (оцінка результатів, звітність). <p><i>За рівнем управління:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Стратегічний контроль — контроль реалізації стратегічних цілей (впровадження нових технологій, розвитку ринку); - Тактичний контроль — оцінка реалізації середньострокових планів (наприклад, плани на рік); - Оперативний контроль — щоденне або тижневе відстеження поточних показників. <p><i>За сферами діяльності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Фінансовий контроль — перевірка витрат, доходів, рентабельності; - Виробничий контроль — контроль якості, обсягів і строків виготовлення продукції; - Маркетинговий контроль — оцінка ефективності просування, продажів; - Кадровий контроль — моніторинг продуктивності праці, дотримання трудової дисципліни
Мета	Забезпечення досягнення цілей організації за рахунок підвищення ефективності й результативності управлінських рішень задля запобігання та виявлення ризиків, порушень, зловживань

Закінчення таблиці 1

1	2
Завдання	Оцінка ризиків і контроль за ними, перевірка відповідності діяльності встановленим нормам, правилам і політикам, забезпечення збереження активів, оптимізація витрат і ресурсів, моніторинг досягнення цільових показників
Підходи	<i>Процесний підхід</i> — орієнтація на контроль бізнес-процесів; <i>Ризик-орієнтований підхід</i> — визначення ключових зон ризику і фокус на них; <i>Системний підхід</i> — інтеграція контролю у всі етапи управлінського циклу; <i>Комплексний підхід</i> — поєднання контролю
Принципи	Законності, прозорості, об'єктивності, послідовності, своєчасності, безперервності, відповідальності, незалежності контролю
Функції	Планування і прогнозування, організація контрольних заходів, аналіз результатів діяльності, регулювання, інформування керівництва
Об'єкти	Внутрішні процеси (виробничі, фінансові, управлінські), використання ресурсів (людських, матеріальних, фінансових); фінансова та управлінська звітність; виконання планів, бюджетів; діяльність підрозділів та персоналу
Суб'єкти	Керівництво бізнес-суб'єктів, Власники або засновники; Спеціальні підрозділи (внутрішній аудит, служба управлінського внутрішнього контролю, служба фінансової безпеки, тощо); Відповідальні менеджери та працівники
Нормативне регулювання (в Україні)	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Закон України «Про запобігання корупції», Податковий кодекс України, Накази Міністерства фінансів України (щодо внутрішнього контролю та аудиту), Міжнародні стандарти внутрішнього контролю (COSO, INTOSAI, IFAC)
Інструменти	Внутрішні регламенти та політики, плани та бюджети, система ризик-менеджменту, аудиторські перевірки, контрольні листи (чек-листи), моніторинг показників (KPI), автоматизовані системи контролю (ERP, CRM), звіти про відхилення, акти перевірок.

Джерело: розроблено на підставі [6; 11; 12; 16; 17; 18]

Окрім логістичних ризиків, підприємства повинні враховувати фінансові, технологічні, персональні та інноваційні ризики. Тому, що виробничі процеси напряду залежать не тільки від достатності кадрового персоналу, ай ще від їх досвіду, кваліфікації і професійного розвитку. Технічна складова тягне за собою розвиток та застосування сучасних інновацій, тому що модернізація та обслуговування технічних систем стає негайним викликом у застосуванні нових технологій та інноваційних рішень

Ігнорування процесу оцінки ризиків бізнес-суб'єктів загрожує зростанням випадків шахрайства та зловживань, недотриманням законодавчих вимог і стандартів, зниженням довіри інвесторів, партнерів і контролюючих органів, а також висока ймовірність фінансових, трудових та матеріальних втрат.

Багато науковців висловлюють думку, що спеціальні види втрат, до яких можна віднести політичну ситуацію в країні також мають прояв при ігноруванні процесу оцінки ризиків. «Війна породжує нові типи ризиків, такі як ризики фізичної безпеки, ризики, пов'язані з втратою контролю над територіями або ресурсами, а також ризики, що виникають через санкції або інші зовнішні впливи. Моделі ризик-менеджменту повинні враховувати ці специфічні ризики і включати механізми для їх оцінки та управління. В умовах війни критично важливо забезпечити ефективну комунікацію і координацію всередині організації та з зовнішніми партнерами» [6, с. 6].

На рис. 1 представлено власне бачення створення інтегрованої моделі інфосистеми управління внутрішніми ризиками діяльності бізнес-суб'єктів, яка надає комплексний підхід до ідентифікації, оцінки, моніторингу та реагування на ризики в межах системи внутрішнього контролю підприємства.

Отже, інтегрована модель інформаційної системи управління внутрішніми ризиками діяльності бізнес-суб'єктів — це складна система, яка поєднує різні компоненти управління ризиками в єдину інформаційно-аналітичну структуру. Така система забезпечує виявлення, оцінку, моніторинг і мінімізацію внутрішніх ризиків, що можуть впливати на стабільність і ефективність функціонування підприємства.

Висновки. Таким чином, управління ризиками стає важливим завданням суб'єктів бізнесу на шляху до їх сталого розвитку в цілому. Ефективне управління ризиками допомагає бізнес-суб'єктам досягти мінімізації можливих втрат, оптимізувати використання ресурсів та

підвищити ефективність діяльності навіть в умовах довготривалої війни.

Рис 1. Інтегрована модель інформаційної системи управління внутрішніми ризиками, розроблено на підставі [16; 17; 18]

На підставі аналізу пропозицій з боку науковців щодо виділеної проблематики ми виділили основні переваги застосування

методологічного інструментарію внутрішнього управлінського контролю для виявлення та оцінки ризиків в управлінській діяльності бізнес-суб'єкта:

по-перше, суттєвого значення набуває організація системи внутрішнього контролю як діагностичного індикатора, яка дозволяє комплексно здійснити прогнозування здатності суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність на безперервній основі;

по-друге, виявляється система показників та чинників, які безпосередньо впливають на стратегічну діяльність підприємств;

по-третє, забезпечується достовірне інформаційне середовище в управлінні ризиками суб'єктів бізнесу;

по-четверте, суб'єкти контрольного процесу спрямовують роботу відділу внутрішнього контролю бізнес-суб'єкта з позиції досліджуваної проблематики, що в свою чергу спрямоване на подальшу внутрішню імплементацію розроблених контрольних процедур, які згенерують ідентифікацію подій, що унеможливають продовжувати діяльність суб'єкта господарювання на безперервній основі.

Отже, впровадження інтегрованої моделі інформаційної системи управління внутрішніми ризиками є важливим кроком на шляху до довгострокового успіху та сталого розвитку бізнес-суб'єктів.

Список джерел інформації / References

1. De Mey, Y., Wauters, E., Schmid, D., Lips, M., Vancauteran, M., & Van Passel, S. (2016). Farm household risk balancing: empirical evidence from Switzerland. *Farm household risk balancing: Empirical evidence from Switzerland. European Review of Agricultural Economics*, 43(4), 637–662. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/erae/jbv030>

2. Воронко Р.М. Оцінка та контроль бізнес-ризиків суб'єктів господарювання споживчої кооперації України. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2017. № 862. С. 40–48.

Voronko, R.M. (2017). Otsinka ta kontrol biznes-ryzykiv subiektiv hospodariuvannya spozhychoi kooperatsii Ukrainy [Assessment and Control of Business Risks of Ukrainian Consumer Cooperative Societies]. *Visnyk NU «Lvivska politekhnika». Seriya: Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Development Problems*, 862, 40–48 [in Ukrainian].

3. Гринеvський Роман. Система управління ризиками: кому і коли це потрібно. URL: <https://www.management.com.ua/qm/qm245.html>

Hrinevskiy, Roman. Systema upravlinnia ryzykamy: komu i koly tse potribno [Risk management system: who needs it and when]. Retrieved from <https://www.management.com.ua/qm/qm245.html> [in Ukrainian].

4. Кузнецов А.А. Управлінський контроль: сутність, місце та призначення. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2015. № 2(19). С. 97–106. URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2015/2/10.pdf>

Kuznetsov, A.A.(2015) Upravlinskyi kontrol: sutnist, mistse ta pryznachennia. [Management control: essence, place and purpose]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European vector of economic development*, 2(19), 97–106. Retrieved from <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2015/2/10.pdf> [in Ukrainian].

5. Карпушенко М.Ю., Карпушенко О.О. Роль комплаєнс-контролю в системі протидії ризикам. *Інформаційно-аналітичне забезпечення безпеко-орієнтованого управління в умовах глобалізації: Міжнародна науково-практична конференція, 17–18 листопада 2022 р., м. Харків*. С. 78–79. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/62980/>

Karpushenko, M.Yu., Karpushenko, O.O. (2022). Rol komplaiens-kontroliu v systemi protyidii ryzykam [The role of compliance control in the risk management system]. *Informatsiino-analitychne zabezpechennia bezpeko-orientovanoho upravlinnia v umovakh hlobalizatsii: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia, 17–18 lystopada 2022 – Information and analytical support for security-oriented management in the context of globalization: International scientific and practical conference, November 17–18, 2022, Kharkiv*, 78–79. Retrieved from <http://eprints.kname.edu.ua/62980/> [in Ukrainian].

6. Томілін О., Краснікова О., Гечбая Б., Зоря С., Дроботя Я., Синиця Ю. Управління ризиками в аграрному секторі: фінансовий аспект. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 4(51). С. 147–162. URL: <https://doi.org/10.55643/fcactp.4.51.2023.4096>

Tomilin, O., Krasnikova, O., Hechbayia, B., Zoria, S., Drobotia, Ya., & Synytsia, Yu. (2023). Upravlinnia ryzykamy v ahrarynomu sektori: finansovyi aspekt [Risk management in the agricultural sector: financial aspect]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(51), 147–162. Retrieved from <https://doi.org/10.55643/fcactp.4.51.2023.4096> [in Ukrainian].

7. Титенко Л.В., Богдан С.В., Мізіренко О.С. Управлінський внутрішній контроль в системі забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1358–1363. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-202>

Tytenko, L.V., Bohdan, S.V., Mizirenko O.S. (2018). Upravlinskyi vnutrishnii kontrol v systemi zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Management internal control in the system of ensuring economic security of the enterprise]. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 19, 1358–1363. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-202> [in Ukrainian].

8. Савченко Р.О. Елементи системи управлінського контролю. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 48–52. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2016/12.pdf

Savchenko, R. (2016). Elementy systemy upravlinskoho kontroliu [Elements of the management control system]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and state*, 6, 48–52. Retrieved from http://www.economy.in.ua/pdf/6_2016/12.pdf [in Ukrainian].

9. Шевцов Ігор. Оцінка ризиків та створення ефективної системи внутрішнього контролю. URL: <https://blog.liga.net/user/ishevtsov/article/33611>

Shevtsov, Ihor. Otsinka ryzykiv ta stvorennia efektyvnoi systemy vnutrishnoho kontroliu [Risk assessment and creation of an effective internal control system]. Retrieved from <https://blog.liga.net/user/ishevtsov/article/33611> [in Ukrainian].

10. Єрмак С.О., Шелевер А.М. Управління ризиками підприємства в сучасних умовах господарювання. *Економічні перспективи підприємництва в Україні: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2017. Ч. 2. С. 81–83. URL: <https://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Частина-2-Збірник.pdf>.

Iermak, S.O., Shelever, A.M. (2017). Upravlinnia ryzykamy pidpriemstva v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Enterprise risk management in modern business environment]. *Ekonomichni perspektyvy pidpriemnystva v Ukraini: Zbirnyk materialiv mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii – Economic Prospects of Entrepreneurship in Ukraine: Collection of Materials of the International Scientific and Practical Internet Conference*. Irpin: Universytet DFS Ukraine, 2, 81–83. Retrieved from <https://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/Chastyana-2-Zbirnyk.pdf> [in Ukrainian].

11. Петрова Н.Ф. Методичне забезпечення оцінки ризиків підприємства. *Соціальна економіка*. 2015. № 2. С. 148–153. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2015_2_19

Petrova, N.F. (2015). Methodychne zabezpechennia otsinky ryzykiv pidpriemstva [Methodological support for enterprise risk assessment]. *Sotsialna ekonomika – Social economy*, 2, 148–153. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2015_2_19 [in Ukrainian].

12. Цопа Віталій. Ідентифікація і класифікація ризиків. URL: <https://qualityexpert.com.ua/articles/657215-identyfikatsiya-i-klasyfikatsiya-ryzykiv>

Tsopa, Vitalii. Identyfikatsiia i klasyfikatsiia ryzykiv [Identification and classification of risks]. Retrieved from <https://qualityexpert.com.ua/articles/657215-identyfikatsiya-i-klasyfikatsiya-ryzykiv> [in Ukrainian].

13. Воронко Роман, Вовчик Наталія. Управління ризиками і концепція ризик-орієнтованого внутрішнього контролю. *Міжнародний науковий журнал*. 2018. Вип. 3–4. С. 49–58. URL: <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/viewFile/383/382>

Voronko, Roman, Vovchik, Nataliia. (2018). Upravlinnia ryzykamy i kontseptsiiia ryzyk-oriientovanoho vnutrishnoho kontroliu [Risk management and the concept of risk-based internal control]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal – International scientific journal*, 3-4, 49–58. Retrieved from <http://ibo.wunu.edu.ua/index.php/ibo/article/viewFile/383/382> [in Ukrainian].

14. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 03.09.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Pro bukhghalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [On accounting and financial reporting in Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999. No 996- XIV. Data

onovlennia: 03.09.2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

15. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 р. Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. Київ, 2018. Ч. 1. 1142 с.

Mizhnarodna federatsiia bukhhalteriv. Audytorska palata Ukrainy. (2018). Mizhnarodni standarty kontroliu yakosti, audytu, ohliadu inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnikh posluh [International Standards on Quality Control, Auditing, Review and Other Assurance Engagements and Related Services]. Vydannia 2016-2017. Kyiv, 1, 1142.

16. Information Systems Audit and Control Foundation's Control Objectives for Information and Related Technology. Retrieved from <https://www.isaca.org/resources/cobit>

17. COSO – the Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission's Internal control – Integrated Framework. Retrieved from <https://www.coso.org/Shared%20Documents/CROWE-COSO-Internal-Control-Integrated-Framework.pdf>

18. SAC – the Institute of Internal Auditors Research Foundation's Systems Auditability and Control. Retrieved from <https://www.theiia.org/>

Наумова Тетяна Анатоліївна, канд. екон. наук, доц., кафедра обліку, аудиту та оподаткування. Державний біотехнологічний університет. naumsirik5@gmail.com.

Naumova Tatiana, PhD in Economics, Assoc. Prof., Department of accounting auditing and taxation, KharkivState Biotechnological University. naumsirik5@gmail.com.

Тучак Андрій Зіновійович, аспірант Державного біотехнологічного університету

Tuchak Andriy, graduate Kharkiv State Biotechnological University.

УДК [657:658]:[004.738.5:004.77]09:47

DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-394X-2025-37-1-34>

МОДЕЛЮВАННЯ ОБЛІКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

І.В. Нестеренко, Н.С. Ковалевська, В.В. Яценко

У статті розглянуто питання моделювання облікового забезпечення та автоматизованого генерування показників в інформаційних системах управління підприємств електронної комерції. Запропоновано концептуальну